

УДК 377.1:37.013.42

Л. М. Петренко

**СУЧАСНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ
ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Постановка проблеми. Кадровий склад керівників Професійно-технічних навчальних закладів (далі – ПТНЗ) у своїй основі сформований із фахівців, більшість яких свого часу не одержали спеціальної підготовки у вищих навчальних закладах до роботи з інформацією, а в процесі перепідготовки і підвищення кваліфікації їх, зазвичай, лише знайомлять з основами інформатики. Тому виникає необхідність розробки наукових підходів до організації самоосвіти цієї категорії суб'єктів професійної освіти і навчання, використання потенціалу обласних навчально-методичних центрів професійно-технічної освіти (далі – ОНМЦ ПТО) для поглиблення інформаційно-аналітичних знань, умінь і навичок. Як свідчить практика, проведені опитування і спостереження, керівники (директори) здебільшого слабо мотивовані до безпосередньої роботи з комп'ютером. Вони мають виконавців. Заступники директорів у своїй роботі з інформацією використовують комп'ютер в основному для роботи в Microsoft Word і PowerPoint та збереження інформації. Ці факти вказують на недостатній рівень сформованості інформаційно-аналітичної компетентності (далі – ІАК) керівників ПТНЗ. Зазвичай, її прояв залежить від ситуативних чинників, а тому не співвідноситься з управлінською компетентністю. Нестача інформації або низький рівень оперативності в її отриманні відбивається на якості підготовки і прийняття управлінських рішень, не дозволяє керівнику вийти за межі стереотипних уявлень про об'єкт управління або ситуацію, що склалася в регіоні, знайти альтернативні рішення про шляхи розвитку ПТНЗ. Нерідко недостатній розвиток ІАК стає причиною неефективного управління педагогічним колективом, що призводить до втрати конкурентних переваг на ринку освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформаційно-аналітична діяльність у контексті управління навчальними закладами та організації навчально-виховного процесу досліджується Г. Бордовським, І. Гришановим, Ю. Дорошенко, Л. Калініною, Т. Коваль, В. Лапінським та іншими науковцями. Універсальність системного підходу дозволяє використовувати його в дослідженнях різних проблем у різних сферах науки і практики, про що йдеться в наукових працях М. Амосова, В. Афанасьєва, І. Бажина, І. Блауберга, О. Малюти, Ю. Сурміна, А. Уймова та ін. В педагогічних дослідженнях питання про системний підхід порушили Ф. Корольов та Є. Юдін. Аналіз наукових праць

вітчизняних і зарубіжних учених показав, що педагогічні системи досліджували: Е. Абібуллаєва, І. Волобуєва, Н. Гібалова, А. Єрмола, С. Кубицький, Н. Морзе, В. Олійник, О. Семеніхіна, Л. Сігаєва, Л. Сушенцева, С. Терещук, Г. Тимошко, Л. Хоміч тощо.

Сутність інформаційного підходу відображено в наукових працях Ю. Абрамова, В. Бикова, М. Ващекина, Н. Островерхової, Н. Рижової, О. Філімонової, Д. Чернишова та інших вітчизняних і зарубіжних учених. У педагогічних дослідженнях останнім часом широко використовується компетентнісний підхід, розроблення якого висвітлено в наукових працях Н. Бібік, Е. Зеєра, С. Зигмантовича, Дж. Равена, В. Лугового, Н. Ничкало, Л. Пометун, В. Радкевич, тощо. Ідеї діяльнісного підходу до розвитку особистості розвинуті у наукових дослідженнях Б. Бадмаєва, В. Давидова, І. Ільєсова, З. Решетової, Н. Тализіної, Л. Фрідмана, Б. Ельконіна. Розв'язанню проблеми дослідження та розвитку акмеології як науки та акмеологічного підходу до підвищення професіоналізму особистості присвячені наукові здобутки А. Деркача, Н. Кузьміної, Л. Лукьянкової, Л. Сігаєвої. Особливості навчання дорослих висвітлені в наукових працях В. Андрущенко, Н. Гузій, І. Зязюна, К. Корсака, Л. Кравченко, В. Кременя, В. Скульської, Л. Хоміч та інших відомих вітчизняних учених.

Метою даної статті є визначення наукових підходів, які дозволять побудувати наскрізну лінію розвитку ІАК керівників ПТНЗ. Досягнення визначеної мети передбачає реалізацію низки завдань: 1) визначити сутність наукового підходу та його місця в методології; 2) окреслити особливості розвитку ІАК керівників ПТНЗ як процесу; 3) обґрунтувати необхідність використання системного, інформаційного, компетентнісного, діяльнісного та акмеологічного наукових підходів до розвитку ІАК керівників ПТНЗ та розкрити їх сутність.

Виклад основного матеріалу. Педагогіка як наука все більше спирається на досягнення різних галузей знань, різноманітні за своїм онтологічним змістом наукові теорії. Процес формування наукової теорії реалізується в кінцевому результаті як компроміс між логікою і досвідом через встановлення певної динамічної рівноваги між ними. Звідси випливає, що будь-який науковий підхід має базуватись на певній науковій теорії [0, с. 40].

Науковий підхід є своєрідним методологічним компасом, що вказує напрям дослідження, вибір засобів пізнання педагогічних об'єктів, явищ і процесів. Він передбачає усвідомлення критичної важливості явищ, які не можна описати кількісно [0]. В наукових працях поняття «підхід» використовується як сукупність ідей, принципів, методів, покладених в основу розв'язання проблем. Достатньо часто цю категорію зводять до методу (наприклад, ототожнення системного підходу і системного методу), що заперечує Г. Ібрагімов. Він наголошує на тому, що підхід є більш широким поняттям, ніж метод. На його переконання, підхід – це «ідеологія і методологія розв'язання проблеми, що розкриває

основну ідею, соціально-економічні, філософські, психолого-педагогічні передумови, головні цілі, принципи, етапи, механізми досягнення цілей. Він підкреслює, що метод – більш вузьке поняття, яке містить знання про те, як діяти в тій чи іншій ситуації, для розв'язання того чи іншого завдання» [0, с. 361–362].

З огляду на порушену нами проблему дослідження слід зазначити, що розвиток ІАК керівників ПТНЗ – це цілеспрямований інтегрований педагогічний процес, організація якого є завданням високого рівня складності. Тому його вивчення має здійснюватись з використанням системних методів. Йдеться про застосування системності як інструменту отримання знання, що за суттю і є системним аналізом, який за логіко-гносеологічним осмисленням визначається одним з основних аспектів системності. Це дозволяє отримати найбільш загальне, повне і цілісне уявлення про процес розвитку ІАК керівників ПТНЗ як систему.

Іншим таким аспектом є системний підхід, в основі якого знаходиться теорія систем як складна система знань, що пояснює походження, функціонування і розвиток систем різної природи. У науковій літературі використовуються терміни «системний підхід», «принцип системності», «системний аналіз», які мають різне тлумачення. Системний підхід і принцип системності розглядаються як принципи пізнання і часто використовуються як синоніми. Системний аналіз «являє собою розгортання принципу системності в методологічний комплекс. Системний аналіз здійснюється не тільки щодо функціонування і розвитку тих або інших систем, але й щодо сукупності фактів, подій, ідей тощо» [0, с. 143].

Результати аналізу наукових праць показали, що обґрунтування всіх систем здійснено на основі характеристики систем та їх властивостей з дотриманням умов існування систем. Їх моделі відображають структурний компонент системи, яка досліджується. Опис систем здійснюється з використанням формальної та змістової мови, але з огляду на те, що в педагогіці здебільшого використовуються цілісні утворення соціального порядку переважає опис за допомогою змістової мови.

Системний підхід у вивченні явищ полягає в тому, що будь-який більш менш складний об'єкт розглядається як відносно самостійна система зі своїми особливостями функціонування і розвитку [0]. Однією з таких особливостей систем є їхня ієрархічність. На взаємозалежність різних рівнів в ієрархії складних систем указує М. Амосов: «Елементом складної системи кожного рівня є системи попереднього рівня, в яких вже закладені деякі якості вищої системи (для організму – це клітини, для суспільства – люди)» [0, с. 34]. Він зазначає, що найбільш загальною якістю складних систем «типу живих» є здатність до підтримки своєї цілісності і до протидії руйнівним впливам оточуючого середовища. Однак вона (здатність) не безмежна. Тому необхідна інша якість, більш

складна в своєму структурному вираженні, – здатність до відтворення самих себе. В живій природі, зазначає вчений, – це мінливість, а в людському суспільстві ускладнення структури і функцій спостерігається постійно, і є наслідком феномену творчості і праці, що відсутнє в зграї тварин.

У процесі вивчення такої педагогічної системи, як розвиток ІАК керівників ПТНЗ, нами враховувались всі характерні ознаки соціальної системи, а саме: наявність сукупності елементів, об'єктивно існуючих зв'язків між елементами системи, притаманність ознак цілісності системи, ієрархічну підпорядкованість елементів системи, зв'язок системи з зовнішнім середовищем, наявність мети функціонування системи. Сьогодні є очевидним, що системний підхід посідає в сучасній науці міцні позиції і постійно еволюціонує. З другої половини ХХ століття він почав проникати в педагогіку – найскладнішу науку з точки зору діапазону і специфіки методів, що використовуються в педагогічних дослідженнях, розкриваючи його нові можливості. В. Леднев зазначає, що будь-які об'єкти реальності (складні біологічні або соціальні системи) необхідно розглядати з позиції дуальності – в предметному бутті (в статистиці), абстрагуючись від динамізму, та в динаміці. Вивчення об'єкту (ІАК керівників ПТНЗ) в статичному стані дозволяє визначити його як сукупність елементів, взаємодія яких спричиняє появу нових інтегративних якостей, не властивих окремо взятим компонентам, що утворюють систему. Система активно впливає на свої компоненти, перетворюючи їх у відповідності до власної природи. Щоб всебічно дослідити систему, насамперед слід вивчити її внутрішню будову (встановити її компонентний склад, структуру і функції), а також сили та чинники, що забезпечують її цілісність і відносну самостійність [0, с. 99–101].

Системний підхід до процесу розвитку ІАК керівників ПТНЗ реалізується через педагогічний проект «Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів» як активний метод навчання, що реалізується в межах системи методичної роботи ОНМЦ ПТО. Цей педагогічний проект необхідно розробляти з урахуванням моделі розвитку ІАК керівників ПТНЗ, яка має за визначенням три компоненти – концепція, організація та виконання (статична складова), що представляють цілісну єдність. Кожна з них є складним утворенням – підсистемою системи розвитку ІАК керівників ПТНЗ. Педагогічний проект має бути спрямованим на поглиблення інформаційно-аналітичних знань, умінь і навичок щодо якісного перетворення інформації, необхідної для підготовки та прийняття рішень у сфері управління ПТНЗ. Оскільки педагогічне проектування передбачає обов'язковість визначення цілей-ідеалів, то метою цього проекту є сприяння розвитку ІАК керівників ПТНЗ у системі методичної роботи ОНМЦ ПТО та процесі реалізації управлінської функції.

Грунтуючись на ідеях цілісності і відносної незалежності об'єктів, існуючих у цілісному світі, педагогічний проект «Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів» як певна система має характеризуватись елементним складом; структурою як формою взаємозв'язку елементів; функціями елементів і цілого; єдністю внутрішнього і зовнішнього середовища системи; законами розвитку системи та її складових [0, с. 143].

Таким чином, сутність системного підходу до розвитку ІАК керівників ПТНЗ як педагогічної системи полягає у:

– декомпозиції процесу розвитку ІАК на окремі елементи: систему поглядів і провідну ідею розвитку цього утворення, що викладено в *концепції*; діагностиці рівнів сформованості ІАК, розробленні індивідуальних планів, проведенні майстер-класів і тренінгів, самооцінюванні і корекції рівнів розвитку ІАК, рефлексії, які взаємопов'язані між собою в окремий компонент моделі – *організація*; підготовці навчально-методичного забезпечення (програма розвитку ІАК, навчально-методичний посібник «Інформаційно-аналітична компетентність керівника професійно-технічного навчального закладу: Алгоритми успішної діяльності»), визначенні форм і методів розвитку ІАК, що забезпечить *виконання* (окремого компонента) авторського задуму – реалізацію моделі в системі методичної роботи ОНМЦ ПТО. Утворюючи стійкі зв'язки між собою в межах компонентів (концепція, організація, виконання), ці елементи становлять статичну частину моделі розвитку ІАК керівників ПТНЗ. Функціонування системи, її розвиток (ускладнення змісту ІАК) ілюструють бінарний прояв динамічної частини моделі;

– встановленні між компонентами системи розвитку ІАК керівників ПТНЗ як основними її підсистемами об'єктивно існуючих взаємозв'язків, взаємозалежності та взаємодії на інтегративній основі – взаємопроникненні, ущільненні, уніфікації знань, що проявляється через єдність з протилежним йому процесом диференціації;

– визначенні компонентів кожного з основних аспектів процесу розвитку ІАК як характерних ознак їх змістової сутності;

– втіленні принципів опису систем в розробленні інформаційної технології розвитку ІАК.

Системний підхід до педагогічних процесів і явищ, у т. ч. й до розвитку ІАК, органічно взаємодіє з іншими науковими підходами, зокрема інформаційним.

Основний зміст *інформаційного підходу* полягає у виділенні і дослідженні поряд з матеріальним, гравітаційним, енергетичним інформаційного аспекту дійсності. В монографічному дослідженні М. Ващекина та Ю. Абрамова інформаційний підхід розглядається як «проміжна ланка між філософією і фундаментальними теоретичними методами соціальних наук. Він має першорядне значення для

інформатики як теорії наукової інформації і науково-інформаційної діяльності» [0, с. 26]. З останньої чверті ХХ ст. цей метод активно поширюється в різних галузях науки, що знайшло відбиття в дисертаціях, монографіях, окремих публікаціях, словниковій літературі.

Вивчення словникової літератури показало, що у фінансовому та психологічному словнику інформаційний підхід (англ. Information approach) тлумачиться як метод наукового пізнання об'єктів, процесів або явищ природи і суспільства, згідно з яким у першу чергу виявляються і аналізуються найбільш характерні інформаційні аспекти, що визначають функціонування і розвиток об'єктів, які вивчаються.

За результатами контент-аналізу низки наукових публікацій нами виявлено, що інформаційний підхід використовується для вивчення інформаційно-аналітичної сфери діяльності спеціалістів. На думку вчених, саме інформаційний підхід поміж інших є «найбільш широким», оскільки в процесі його застосування інформаційно-аналітична діяльність (далі – ІАД) «пов'язана з аналізом інформації й оперуванням різними видами інформаційних процесів: цілеспрямованим пошуком, збором, якісно-змістовим перетворенням (аналізом і обробкою) інформації та продуктивним її використанням для розв'язання завдань у предметній області, а також професіональних і науково-дослідних завдань» [0, с. 261]. Таким чином, у сутність інформаційного підходу науковцями укладений зміст ІАД фахівця. В ньому мають бути виокремлено концептуальні лінії і блоки розвитку ІАК керівників ПТНЗ. Їх сутнісне наповнення слід висвітлити в теоретичному і практичному навчальному матеріалі. Розвиток ІАК керівників ПТНЗ в умовах післядипломної освіти (самоосвіти) передбачає розробку змісту навчання в галузі ІАД, яка є основою для розвитку їхньої ІАК.

Отже, інформаційний підхід – це метод наукового пізнання, який відображає інформаційний аспект дійсності, забезпечується інформатикою та реалізується у процесі ІАД. В нашому дослідженні інформаційний підхід застосовується для виявлення та аналізу інформаційних аспектів процесу розвитку ІАК керівників ПТНЗ. Одним із найхарактерніших аспектів розвитку ІАК є зміст цього процесу. Адже «будь-яка освіта передбачає відбір її змісту на підставі концепції цього рівня освіти. Такий відбір не може бути здійсненим самим суб'єктом, метою якого є досягнення даного рівня освіти, оскільки для такого відбору він відповідно до десятої теореми Шеннона має ще до початку засвоєння вже володіти інформацією хоча б рівною інформації, що міститься в змісті обраного для засвоєння елемента об'єктивізованого досвіду людства» [0, с. 66]. Тобто особливої важливості і специфічної складності набуває інформаційна основа розвитку ІАК. Якщо для класичної шеннонівської теорії інформації типовим є прийом абстрагування від конкретного змісту і відносної цінності інформації, яка піддається аналізу, то з позицій інформаційного підходу вивчення складних систем, зокрема процесу розвитку ІАК, можна здійснювати

шляхом дослідження тих інформаційних потоків, якими вона управляються.

Не вдаючись у ретроспективний аналіз *компетентнісного підходу* як наукового методу пізнання, зазначимо, що його специфіка розглядається у відмінностях понять «компетенція» і «компетентність». Вивчення проблем, пов'язаних з цими поняттями у психолого-педагогічних науках, свідчить про те, що уявлення про їх суть за останні кілька десятиліть значно змінилось. Відбулася їх конкретизація відносно ефективності життєдіяльності людини, яка тепер вимірюється не тільки знаннями, уміннями і навичками у будь-якій сфері, а й розвитком світогляду особистості, її здібностями до індивідуальних креативних рішень у нестандартних ситуаціях, до самоосвіти, сформованістю гуманістичних цінностей.

Проблема особистості як суб'єкта професійної діяльності, компетентного та здатного до саморозвитку, вивчається ученими всього світу. Поняття компетентності та види професійної компетентності фахівця висвітлено в наукових працях В. Байденко, Т. Базавової, Н. Бібік, Е. Зеєра, І. Зимньої, В. Лугового, Дж. Равена, Л. Спенсера, Х. Хершгена, А. Хуторського. Проблема компетентнісного розвитку керівників висвітлена в наукових працях Р. Вдовиченко, А. Грушевої, С. Дубова, І. Єлісеєвої, Г. Єльнікової, Б. Жиганова, Д. Іванова, Л. Іванової, І. Іщенко, І. Корнеєвої, О. Кузнецової, Т. Мацевка, В. Мельник, В. Танаєва, В. Топоровського, В. Фефелової.

Тлумачення поняття «компетентнісний підхід» й до тепер є предметом достатньо широких дискусій в професійній педагогіці. На це вказує розбіжність у поглядах науковців на його сутність та характерні ознаки. Здебільшого компетентність розглядається як інтегрована характеристика якостей особистості, сформованих у результаті підготовки випускників вищих навчальних закладів, ПТНЗ для виконання діяльності в певних професійних і соціально-особистісних предметних галузях. Вивчення і аналіз наукових праць свідчить, що проблема розвитку компетентностей керівників ПТНЗ ще тільки починається і тому порушується лише в окремих публікаціях.

У своєму подальшому дослідженні ми будемо виходити з того, що в «самому загальному вигляді компетентність фахівця – це актуальна особиста якість людини, заснована на знаннях, інтелектуально і особисто зумовлених його соціально-професійними інтересами» [0, с. 14–15].

Запропонована нами структура ІАК керівників ПТНЗ відображає інформаційно-аналітичні знання, уміння і навички, як традиційну тріаду, що виконує функцію зв'язуючої ланки всіх її компонентів. Компетентність – це реальна мета, досягнення якої керівниками є не тільки соціальною вимогою суспільства, але й необхідною потребою кожного. Адже саме високий рівень компетентності керівників усіх ланок управління забезпечує адекватну реалізацію завдань, поставлених перед педагогічним колективом ПТНЗ, впливає на

конкуреноспроможність організації, на якість підготовки вітчизняного робітничого потенціалу. Компетентні керівники відрізняються особистісно діловими, професійними якостями, серед яких «критичність як здатність аналітично ставитись до дійсності, конкретних справ» [0, с. 216], що виявляється в таких аспектах, як: наявність критичної спостережливості – уміння побачити та виокремити недоліки; мобільності критичного аналізу, логічності та аргументованості критичних зауважень тощо. Тобто, сформованість критичного мислення у керівників є ознакою їх ІАК, що забезпечує адекватний вибір методів розв'язання управлінських проблем.

Використання компетентнісного підходу можливе до організації розвитку ІАК керівників ПТНЗ у міжкурсовий період післядипломної освіти. Адекватними компетентнісній моделі навчання науковці вважають такі пріоритетні освітні технології і методи: проблемне навчання, метод проектів, інформаційні технології, модульне навчання, портфоліо та е-портфоліо тощо. Очевидно, що використання компетентнісного підходу як нової парадигми результативно цільового підходу до освіти викликає істотні зрушення в усій системі неперервної освіти. У зв'язку з цим Н. Соснін зазначає, оскільки в процесі реалізації даної парадигми ціль задається по-новому, то і система має будуватися інакше (не традиційно), що відповідає одному із положень теорії систем. Тому й проектування (моделювання, конструювання) міжурсової перепідготовки (у будь-якій формі) на основі компетентнісного підходу потребує розуміння і опанування методів опису його цілей-результатів. Адже саме ціль задає відповідну структуру і зміст, види навчальної і професійної діяльності [0]. Викладене вище уможливило висновок, що очікуваний результат запровадження компетентнісного підходу в систему методичної роботи ОНМЦ ПТО – це посилення результативного компоненту моделі розвитку ІАК керівників ПТНЗ, наповнення мети, змісту, організації реалістичним смислом.

Компетентнісний підхід природньо інтегрує з іншим науковим підходом – *діяльнісним*. І хоча в наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених йдеться про діяльнісний підхід здебільшого в контексті професійної підготовки фахівців для різних галузей виробництва, ми вважаємо його доцільним для розвитку ІАК керівників ПТНЗ. Діяльнісний підхід базується на наукових досягненнях Л. Виготського, П. Гальперіна, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна і розвинутий в працях Б. Бадмаєва, В. Давидова, І. Ільєсова, З. Решетової, Н. Талізної, Л. Фрідмана, Б. Ельконіна тощо. Провідною ідеєю діяльнісного підходу є діяльність як процес розв'язання завдань, викликаний прагненням особистості досягти мети. Стосовно опанування знаннями науковці наголошують на тому, що засвоюються краще ті знання, які використовуються в тих чи інших діях, застосовуються до розв'язання реальних завдань. Ті ж знання, які не знайшли практичного використання, зазвичай, поступово забуваються. Відтак, це положення

слід покласти в розроблення педагогічного проекту з розвитку ІАК не тільки в частині засвоєння функціонального компоненту моделі ІАК. Як відомо, засвоєння знань не є самоціллю. В теорії діяльності знання – це засіб. Вони засвоюються для того, щоб за їх допомогою навчитись діяти, а не для збереження в пам'яті. Адже будь-яка засвоєна дія (рушійна, перцептивна, мовна) – це дія повністю змодельована в уяві. Людина, що вміє правильно діяти, здатна в думках виконати цю дію від початку до кінця.

Діяльнісний підхід у навчанні полягає у виконанні певних приписів, передбачених педагогом, методичними розробками, інструктивними картками, алгоритмом тощо. Однак навчання керівників ПТНЗ з метою розвитку ІАК має свої особливості. Як суб'єкти цього процесу, керівники виконують роль не тільки ретранслятора, але й комунікатора, тобто носія знань. Свої знання вони набувають не лише від керівника (координатора, модератора, тренера) програми, а й з життєвого (вітагенного) досвіду. Цей досвід необхідно актуалізувати в процесі виконання педагогічного проекту з розвитку ІАК керівників ПТНЗ. Під життєвим досвідом будемо розуміти вітагенну (від лат. *vita* – життя) інформацію, яка «стала надбанням особистості, що відклалась у резервах довготривалої пам'яті, знаходиться в стані постійної готовності до актуалізації в адекватних ситуаціях» [0, с. 133]. Йдеться про інформацію як сплав думок, почуттів, вчинків, які прожиті людиною, і набули для неї самодостатню цінність, зв'язану з пам'яттю розуму, пам'яттю почуттів, пам'яттю поведінки. Кожний керівник має певний життєвий і професійний досвід роботи з інформацією. Тому процес розвитку ІАК має не тільки актуалізувати цей досвід, але й сприяти його накопиченню, тобто «капіталізувати» зростаючий обсяг інформації.

Таким чином, реалізація діяльнісного підходу до розвитку ІАК має здійснюватись на підставі вже набутого вітагенного та професійного досвіду, який весь час примножується в процесі неперервної освіти в міжкурсовий період підвищення кваліфікації. Основною сферою реалізації неперервності вдосконалення професіоналізму управління (менеджера) є не тільки післядипломна освіта, а й додаткова освіта та самоосвіта. На переконання В. Олійника, самоосвіта керівного персоналу ПТНЗ (як окремий елемент системи післядипломної педагогічної освіти) має бути керованою в міжкурсовий період за акумулятивним принципом. Вона є фундаментом для здобуття вищих освітньо-кваліфікаційних рівнів [0, с. 252].

У підвищенні професіоналізму керівників ПТНЗ неперервній освіті відводиться провідна роль. Проблеми її розвитку нині в центрі уваги багатьох дослідників розвинутих країн світу. Зокрема, М. Вартанян, вивчаючи окреслене питання, дійшов висновку, що неперервна освіта в умовах глобалізації має репрезентувати «не тільки освітній шлях людини довжиною в життя з широким спектром можливостей доступу до освіти, але й трьохмірний освітній простір, в

якому кожна людина може і зобов'язана знайти свою освітню траєкторію, що відповідає її індивідуальним запитам і потребам суспільства, рівень глибини якої залежить лише від його здібностей» [0, с. 21]. Ця позиція науковця близька нам за суттю, оскільки відповідає потребам керівників ПТНЗ з огляду на специфіку їх управлінської діяльності і може слугувати основою для побудови такої освітньої траєкторії кожного з них. Вона цілком органічно вбудовується в цілісну систему неперервної професійної освіти як її компонент, забезпечуючи підвищення професіоналізму керівників ПТНЗ, їх потребу в постійному професійному вдосконаленні.

Ідеї неперервності освіти особистості в усі періоди її життєдіяльності, розвинуті до теоретичних положень, створили передумови для розробки і розвитку акмеології (акме в перекладі з давньогрецької – вища точка, розквіт, зрілість, найкраща пора) як нової міждисциплінарної галузі наукового знання, що межує з усіма науками, які вивчають людину і які вивчає сама людина в процесі професійного становлення. Акмеологія цілеспрямовано виокремлює професіоналізм і чинники впливу на нього [0, с. 7]. Завданням акмеології є побудова, розроблення і вдосконалення систем професійної майстерності, для яких ключовими є поняття продуктивності і рівня професіоналізму [0].

Здійснення науковцями досліджень в галузі акмеології стосуються вивчення і використання резервних можливостей особистості щодо стану професійного і особистісного зростання – акме. Однак, досягнення суб'єктом навчання вершини професійної майстерності було «природним в умовах орієнтації освіти на підготовку необхідних для держави спеціалістів і при розгляді професійної освіти як головної цінності...» [0, с. 45]. Водночас, при такому підході ця парадигма також орієнтується на соціальні норми і фактично дублює андрогогічну. Тому, на думку Ю. Фокіна, цей напрям можна назвати професійною акмеологією. Очевидно, в реаліях сьогодення, коли здійснюється переорієнтація на особистість, її індивідуальні потреби, виникла необхідність змінити орієнтири. Вчений вважає, що при *акмеологічному* підході до процесів навчання було б більш природним орієнтуватись на потенціал суб'єкта учіння, на його індивідуальність (людина як унікальна самобутня особистість, яка реалізує себе в творчій діяльності). Тоді орієнтація на соціальні норми стає нераціональною і керуватись слід нормами, що залежать від індивідуальності суб'єкта навчання. У такому разі змінюються орієнтири акмеологічної парадигми – викладання має бути спрямоване на допомогу суб'єкту навчання в досягненні вершини його можливостей, в найбільш повній реалізації ним потенціалу своєї особистості. Тобто, той потенціал, яким володіє суб'єкт навчання, може бути розвинутим до таких висот специфічної діяльності, про існування яких інші люди й не здогадувались, а соціальні норми відсутні.

Отже, акмеологічний підхід до розвитку ІАК керівників ПТНЗ орієнтує організаторів підвищення кваліфікації в міжкурсовий період

управління самоосвітою на максимальне врахування потенціалу особистості в процесі вдосконалення її професіоналізму, зокрема в збагаченні арсеналу методів і прийомів роботи з інформацією, раціонального використання часу і зусиль для її аналітично-синтетичної переробки. Це підвищить ефективність прийняття адекватних ситуації управлінських рішень.

Вивчення прогресивних педагогічних ідей, теорій і сучасних освітніх парадигм дало змогу виокремити пріоритетні наукові підходи, що найбільш поширені у соціально-педагогічних дослідженнях та освітній практиці – системний, інформаційний, діяльнісний, компетентнісний та акмеологічний, використання яких уможливають конструювання суцільної лінії розвитку ІАК керівників ПТНЗ в системі методичної роботи ОНМЦ ПТО.

Список використаної літератури

- 1. Острроверхова Н. М.** Теоретико-методологічні засади аналізу якості уроку як педагогічної системи: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 «Теорія навчання» / Острроверхова Надія Михайлівна. – К., 2010. – 408 с.
- 2. Деминг У. Э.** Выход из кризиса: Новая парадигма управления людьми, системами и процессами / У. Эдвард Деминг — М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 370 с.
- 3. Ибрагимов Г. И.** Компетентносный подход в профессиональном образовании / Г. И. Ибрагимов // Educational Technology & Society 10 (3) 2007. – P. 361–365.
- 4. Сурмін Ю. П.** Майстерня вченого: Підручник для науковця / Ю. П. Сурмін. – К. : Навчально-методичний центр «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. – 302 с.
- 5. Блауберг И. В.** Становление и сущность системного подхода / И. В. Блауберг, Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 1973. – 270 с.
- 6. Амосов Н. М.** Алгоритмы разума / Н. М. Амосов. – К. : «Наукова думка», 1979. – 223 с.
- 7. Афанасьев В. Г.** О системном подходе в социальном познании / В. Г. Афанасьев // Вопросы философии. – 1973. – № 6. – С. 99–101.
- 8. Ващекин Н. П.** Информационная деятельность и мировоззрение [монография] / Н. П. Ващекин, Ю. Ф. Абрамов. Иркутск: Изд-во Иркут. Ун-та, 1990. – 296 с.
- 9. Рыжова Н. И.** Содержание подготовки к информационно-аналитической деятельности для учителя информатики в контексте его обучения информационному моделированию / Н. И. Рыжова, Е. В. Филимонова // Мир науки, культуры, образования. – № 3. – 2009. – С. 259–264.
- 10. Фокин Ю. Г.** Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 224 с.
- 11. Стрекалова Н. Б.** Средовой подход как фактор формирования информационно-коммуникационной компетентности студентов гуманитарных специальностей : монография / Н. Б. Стрекалова. – Тольятти, 2011. – 224 с.
- 12. Орбан-Лембрик Л. Е.** Психологія управління : Посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. :

Академвидав, 2003. – 568 с. **13. Соснин Н.** Компетентностный подход: проблемы освоения / Н. Соснин // Высш. образование в России. – 2007. – № 6. – С. 42–45. **14. Белкин А. С.** Основы возрастной педагогики: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / А. С. Белкин. – М. : Издательский центр «Академия», 2000. – 192 с. **15. Олійник В. В.** Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти: Монографія / В. В. Олійник. – К. : Міленіум, 2003. – 594 с. **16. Вартанян М. С.** Непрерывное образование в условиях глобализации / М. С. Вартанян / Проблемы и перспективы развития образования в XXI веке: профессиональное становление личности (философские и психолого-педагогические аспекты) : материалы международной научно-практической конференции 10–11 апреля 2011 года. – Пенза– Ереван–Прага : Научно-издательский центр «Социосфера», 2011. – С. 18–22. **17. Кузьмина Н. В.** Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высш. шк., 1990. – 119 с. **18. Деркач А. А.** Акмеологические факторы устойчивого и безопасного развития / А. А. Деркач // Безопасность Евразии. – 2001. – № 3 (5). – С. 31–59.

Петренко Л. М. Сучасні наукові підходи до розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів

Автором визначено сутність системного, інформаційного, компетентнісного, діяльнісного та акмеологічного наукових підходів. Обґрунтовано необхідність їх використання для побудови наскрізної лінії розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: науковий підхід, інформаційно-аналітична компетентність, керівник професійно-технічного навчального закладу.

Петренко Л. М. Современные научные подходы к развитию информационно-аналитической компетентности руководителей профессионально-технических учебных заведений

Автором определена сущность системного, информационного, компетентносного, деятельностного и акмеологического научных подходов. Обоснована необходимость их использования для выстраивания сквозной линии развития информационно-аналитической компетентности руководителей профессионально-технических учебных заведений.

Ключевые слова: научный подход, информационно-аналитическая компетентность, руководитель профессионально-технического учебного заведения.

Petrenko L. M. The Modern Scientific Approach Towards of Information and Analytical Competence Development of Vocational School Leaders

The author defines the essence of system, informative, competence, pragmatic and acmeological academic approaches. The necessity of their implementation for information and analytical competence development alignment of vocational school leaders has been grounded.

Key words: academic approach, information and analytical competence, leader of vocational school leaders.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2012 р.

Прийнято до друку 28.09.2012 р.

УДК 377

К. Ю. Пулім

**ПРОЕКТУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ДО АДМІНІСТРУВАННЯ
ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖАХ
В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ**

Постановка проблеми. Система інженерно-педагогічної освіти має забезпечити реальну конкурентоздатність України, і роль комп'ютерних технологій у цьому відношенні неможливо недооцінити. Державна політика розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 роки, закріплена Постановою КМУ № 495 від 15/04/12 р., стала визначальною в реформуванні вітчизняної професійно-технічної освіти. Основними завданнями програми є забезпечення розвитку інформатизації державних ПТНЗ та доступу їх до світових інформаційних ресурсів; створення мережі електронних бібліотек у ПТНЗ, навчально (науково)-методичних центрах (кабінетах) ПТО; утворення центрів забезпечення належної якості ПТО на базі діючих навчально (науково)-методичних центрів (кабінетів) ПТО [9].

Значна відповідальність у вирішенні поставлених завдань лягає на плечі інженерів-педагогів у галузі комп'ютерних технологій. Крім того, останнім часом у цій галузі відбулися кардинальні зміни: лавиноподібне розширення Інтернету, розвиток технологій мобільного зв'язку та їх інтеграція з Мережею, значний прогрес у технологіях розробки програмного забезпечення та в індустрії інформаційних ресурсів, формування і швидкий розвиток нових напрямів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Все це призвело до нового розуміння ролі ІКТ як наукової та освітньої дисципліни, зумовило необхідність формування цілісного підходу до підготовки професійних кадрів в усіх